

**TALABALARDA IJTIMOYIY FAOLLIKNI RIVOJLANTIRISHNING
NAZARIY ASOSLARI.**DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.15.16.033>*Islomov Nurtoy Nomoz o'g'li**Qarshi davlat universiteti 2-kurs magistranti.*

Аннотация. Ushbu maqolada talabalarda ijtimoiy faollikni rivojlantirishning nazariy asoslari yoritilgan. Shuningdek muallif ijtimoiy faollikning shaxs va jamiyat madaniyatidagi ahamiyati, talabalarda ijtimoiy faollikni oshirishda ijtimoiy burch va ijtimoiy mas'uliyat masalasi shaxsning ijtimoiy xulq - atvor motivlari mohiyati, uning samaradorligining asosiy mezonini keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy faollik, ijtimoiy burch, ijtimoiy mas'uliyat, ijtimoiy xulq- atvor motivlari.

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ
АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ***Исломов Нуртой Номоз ўгли**Магистрант второго курса Каршинского государственного университета.*

Аннотация. В данной статье описаны теоретические основы развития социальной активности учащихся. Также автор подчеркивает значение социальной активности в культуре личности и общества, роль социального долга и социальной ответственности в повышении социальной активности студентов, сущность социальных мотивов поведения личности, основные критерии ее эффективности.

Ключевые слова: Социальная активность, социальный долг, социальная ответственность, социальные мотивы поведения.

**THEORETICAL BASES OF DEVELOPMENT OF SOCIAL ACTIVITY OF
STUDENTS***Islomov Nurtoy Nomoz o'g'li**Second-year master student of Karshi State University.*

Abstract. This article describes the theoretical foundations of the development of social activity in students. The author also emphasizes the importance of social activity in the culture of the individual and society, the role of social duty and social responsibility in increasing social activity in students, the essence of the individual's social behavioral motives, the main criteria for its effectiveness.

Key words: Social activity, social duty, social responsibility, social motives of behavior.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning BMT bosh Assambleyasi 2017 yil 19 sentabrdagi 72-sessiyasida so'zlagan nutqida: "Bizning asosiy vazifamiz - yoshlarning o'z salohiyatini namoyon qilishi uchun zarur sharoitlar yaratish, zo'ravonlik g'oyasi "virusi" tarqalishining oldini olishdir. Buning uchun yosh avlodni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, uning huquq va manfaatlarini himoya qilish borasidagi ko'p tomonlama hamkorlikni rivojlantirish lozim, deb hisoblaymiz" [1; 488-b.], - degan fikrlari talabalarning ijtimoiy faolligini qo'llab-quvvatlash yo'nalishida bir qator aniq vazifa va chora-tadbirlarni belgilashga asos bo'ladi.

Ijtimoiy faol talaba va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash jamiyatimizda milliy istiqbol g'oyasi asosida olib borilayotganligi bilan demokratik va milliy xususiyat kasb etadi. Bu borada hukmronlikka, buysunishga va itoatkorlikka asoslangan pedagogika o'rnini ta'limni

insonparvarlashtirish, ijodkorlik, ilmiylik, hamkorlik, ijtimoiy faollik va do'stona munosabatlar ustuvorligi tamoyillariga amal qilinmoqda. Buyrukbozlikdan holi bo'lgan boshqarish usuli yo'lga qo'yilmoqda. Jamoada inson omiliga e'tibor kuchaytirilmoqda, mehr- muruvvat, ijtimoiy himoya, sofdillik, haqqoniylik va adolat kabi insoniy fazilatlarga asoslangan ma'naviy-ruhiy muhit yaratilmoqda.

Milliy g'oya va milliy mafkurani hayot va amaliyotga tatbiq etish, bu borada, ayniksa, talaba shaxsining ijtimoiy faolligiga erishish hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Tahlil va natijalar (Analysis and result). Ijtimoiy faollik inson imkoniyatlari doirasi kengayib borishiga yo'l ochadi. Chunki bu jarayonda yangi ehtiyojlar va imkoniyatlar paydo bo'ladi, ehtiyoj qondirish yulida faol harakat vujudga keladi.

Tadqiqotlar talaba shaxsining ijtimoiy funksiyasi uni qay darajada pedagogik mahoratni egallaganligida ko'rinishini asoslamogda [10; 155- b.]. Agar talaba shaxs sifatida o'z mutaxassisligini sevsa, uni ardoqlasa, kasb burchi va mas'uliyatini dildan his etib faoliyat yuritsa, o'zining insonparvarligi, bilimdonligi, ma'naviy-ahloqiy fazilatlari hamda yuksak madaniyati bilan ibrat-namuna ko'rsata olsa, bunday talaba ijtimoiy faol va shaxslarni tarbiyalab yetkazishga qodir bula oladi. Shunga ko'ra, ijtimoiy faol talabani tayyorlashga bo'lgan ehtiyojdan kelib chiqadigan ijtimoiy buyurtma bilan uning aniq ijrosi o'rtasidagi, bulajak o'qituvchining ijtimoiy faolligiga qo'yiladigan talablar bilan uning bugungi ijrosi o'rtasida vujudga kelgan obyektiv ziddiyatlarni ilmiy hal etishga qaratilgan ijtimoiy-pedagogik ehtiyojga qaratilgan tadqiqot vazifalari belgilandi [5; 179-b.].

N.Saidahmedov va O'.Tolipovlar tomonidan yangi pedagogik texnologiyalarni uzluksiz ta'lim tizimiga tatbiq etish, interfaol metodlar metodikasini yaratish hamda ta'limning shaxsga yo'naltirilgan tizimini ishlab chiqish, bo'lajak mutaxassisning ta'lim jarayonidagi faolligini ta'minlashga qaratilgan izlanishlar olib borildi [8; 205-b.].

An'anaviy pedagogikada, asosan, maktab ta'limi va tarbiyasining mohiyatini o'rganish bilan cheklanilib, yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlash hamda ijtimoiy tarbiya mohiyati masalasiga bir tomonlama yondashilib kelingan edi. Bugungi kunda yoshlarning ongi va qalbini zararli g'oyalar bilan egallash uchun kechayotgan kurash jarayonida ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida pedagogik o'rganish davri yetib kelganligi ijtimoiy pedagogika faniga bo'lgan ehtiyojni taqozo etishi pedagog olimlar M.Quronov va Z.Qurbaniyazovalar tomonidan alohida ko'rsatib o'tilgan.

Ijtimoiy burch, ijtimoiy mas'uliyat, bir so'z bilan aytganda, ijtimoiy vazifani kasbiy faoliyati darajasiga olib chiqish ehtiyoji vujudga keldi. Shunga ko'ra professor M.Quronov ijtimoiy pedagogika mutaxassisi oldiga quyidagi kasbiy talablarni kuyadi:

-ijtimoiy axborot, ya'ni talabalarga ko'rsatilgan ijtimoiy yordam va xizmat ko'rsatish spektrlari haqida ma'lumot berish;

-ijtimoiy-huquqiy yordam, ya'ni jamiyat a'zolariga o'z haq- huquqlarini anglashga ko'maklashish;

-ijtimoiy-reabilitatsion xizmat, ya'ni insonlarning ma'naviy- ahloqiy, emotsional, ruhiy holatlarini tiklashga yordam berish;

-ijtimoiy-iqtisodiy yordam, ya'ni nafaqa, kompensatsiya olishda hamkorlik qilish, mehribonlik uylari bitiruvchilari, yetimlarga moddiy yordam berishni tashkillashtirish;

-ijtimoiy-tibbiy yordam berish, ya'ni bolalarni ijtimoiy patronaj qilish, voyaga yetmaganlar orasida kashandalik, alkogolizm kabi holatlarni profilaktika va reabilitatsiya qilish;

-ijtimoiy-psixologik, ya'ni oilada, turli mikrojamiyatda soglom muhitni tashkil etishga yordam berish;

-ijtimoiy-pedagogik, ya'ni bolalarni tarbiyalashda ota-onalarning o'z haq-huquqlarini anglash, ularga sharoitlar yaratish, o'qituvchi va o'quvchi orasidagi ziddiyatlarni hal etish kabilardan iborat [11; 134-b.].

Mamlakatimizda ijtimoiy pedagogika sohasida kadrlar tayyorlash imkoniyatiga

erishilmagan bolsa-da, ijtimoiy pedagogikani bilish, hayotda ijtimoiy faollik ko'rsatish har bir o'qituvchi-murabbiyning vazifasi va burchi hisoblanadi.

Tadqiqot davomidagi kuzatishlar talabalarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish, ularni ta'lim jarayonida interfaol metodlar orqali faollashtirish bir tomonlama yondashuv ekanligini ko'rsatmoqda. To'g'ri, ta'lim jarayonida talaba faolligiga erishish pedagogika fanining dolzarb vazifasi hisoblanadi. Ammo bu jarayon ijtimoiy faollikka to'laqonli erishildi degani emas. Ijtimoiy faol talaba tarbiyasi shaxs salohiyatini takomillashtirish, ya'ni safarbarlik tuyg'ularini uyg'otish, uni jamiyat ravnaqi va Vatan qudrati yo'lida samarali mehnat qilishga yo'naltirishdan iborat.

Pedagogikada "kasbiy o'z-o'zini tarbiyalash", "o'z-o'zini boshqarish" va "o'z-o'zini tahlil etish" mazmun-mohiyati jihatidan ijtimoiy faollikka yo'naltiruvchi omil vazifasini o'taydi.

"Uzbek tilining izohli lug'ati"da omil atamasiga "ish-xarakter, voqea-hodisa va shu kabilarning yuzaga chiqishi, sodir bo'lishi uchun sabab bo'lgan narsa; sabab; faktor" sifatida ta'rif berilgan [9; 48-b.]. Mazkur tushunchaning "motiv"ga yaqinroq ma'no kasb etishi qayd etilgan. Qolaversa, "faktor" so'zi o'zbek tiliga o'girilganda "omil" degan ma'noni anglatadi [9; 293-b.].

Ma'lumki, pedagogika fanida shaxs kamolotiga ta'sir etuvchi uchta yirik omil uzviylik va izchillikda o'rganiladi. Bular: irsiyat omili, ijtimoiy muxit omili va tarbiya omili. Shu o'rinda motivning ham omil vazifasini o'tashda o'rni bor deyilsa hato bo'lmaydi.

Ijtimoiy faollik murakkab jarayon bo'lib, insonda birdaniga vujudga kelmaydi. Olib borilgan tadqiqotlar talaba shaxsida ijtimoiy faollik shakllanishi uning ushbu kasbni tanlagan davriga to'g'ri kelishini ko'rsatdi. O'qituvchi o'z kasbining mas'uliyati va qiyin tomonlarini, ayniqsa, xalq manfaati va Vatan ravnaqi yo'lidagi o'rnini qanchalik erta anglab yetsa, unda ijtimoiy faollik kurtaklari shunchalik tez shakllanadi. Bu holatni boshqa kasblar misolida ham aytish mumkin. Shu asosda aytish mumkinki, kasbiy faoliyatida intiluvchanlik pozitsiyasida tura oladigan talabaga ijtimoiy faol talaba deyiladi. Pozitsiya deganda shaxs (ayni paytda mutaxass) ning faol o'rnini, maydoni, muayyan holati va vaziyatiga ega bula olishi tushuniladi.

Aksariyat holda bola oilasida ota-onasiga, o'zidan kattalarga, o'qituvchisiga, albatta, taqlid qila boshlaydi. Ijtimoiy faollikka undovchi "motiv" talabaning shaxsiy istagi, qiziqish va kelajak orzu-niyatlarini, kasbiga qiziqishi yo'lidagi maksadini belgilovchi omil vazifasini o'tashi mumkin. Talabaning o'quv-biluv jarayonidagi faolligi uning kasbiga bulgan qiziqishi yo'lidagi maqsadini yanada oydinlashtirishini ko'rsatdi [2; 46-6.].

Pedagogika fanida shaxsning ijtimoiylashuvi taqlid tarbiyasi bilan bog'liqlikda talqin qilinadi. Bu muammo J.G.Mid va Z.Freyd nazariyalarida ham o'z ifodasini topgan. Midning ta'kidlashicha "...bolalar, birinchi navbatda, atrofidagilarning harakatiga taqlid qilib ijtimoiy mavjudot sifatida rivojlanadilar. Taqlid shakllaridan biri o'yin hisoblanadi. O'yinda bolalar ko'pincha kattalarga taqlid qiladilar. Kichkina bola kattalarni kuzatib, loydan pirog yasaydi, bog'bonga taqlid qilib belkurak bilan yer chopishga harakat qiladi. Bolalar uyini to'rt-besh yoshli bola oddiy taqliddan kattalarga o'xshab bajaradigan murakkab harakatlarga bo'lgan tadrijiy yo'lni bosib o'tadi. Buni J.G.Mid boshqalar rolini qabul qilish, ya'ni boshqalarga o'xshashga o'rganish, deb ataydi. Xuddi mana shu bosqichda bolalarda o'z shaxsi to'g'risida rivojlangan tuygu paydo bo'ladi. Ular o'zlarini alohida subyekt, "Men" sifatida, boshkalar ko'zi bilan ko'rib anglay boshlaydilar.

Midning fikriga ko'ra, o'zni anglash "Men"ni "1"dan ajrata boshlagan paytdan shakllanadi. "1" - bu hali ijtimoiylashmagan bola, u faqat istak va mayllardan iborat xolos. J.G.Mid tushunishicha, "Men" - ijtimoiylashgan shaxs. "Individ, o'zini boshqalar qanday ko'rsa, shunday ko'ra boshlagan vaqtdan boshlab, uning o'z-o'zini anglashini rivojlantira boshlaydi" [3; 134-b.].

Z.Freyd ham, J.G.Mid ham bola oilaning bevosita kontekstidan chetda mustaqil harakat qila oladigan mavjudotga tahminan besh yoshlardan aylana boshlaydi, deyishadi. Z.Freyd

nazarida bu - “Edip kompleksi»ning debochasi, J.G.Mid nazarida esa rivojlangan, o’zini anglash qobiliyatining namoyon bo’lishidir [3; 134-b.].

Ijtimoiy burchni his etish ko’nikmasining shakllanishi talabani kelgusida ijtimoiy burchini sidqidildan ado etishga undaydi. Demak, ijtimoiy burchni his etish boshqa va uni ijro etish, amalda ko’rsatish boshqa ekanligi izlanishlar jarayonida ma’lum bo’ldi. Shundan kelib chiqib, ijtimoiy burch va ijtimoiy mas’uliyat masalasi shaxsning ijtimoiy xulq-atvor motivlari tarbiyasi ko’rinishida qaraladi [6; 215-b.].

Pedagogikada bir haqiqatni unutmaslik kerak - bugungi bolalar katta yoshlilar yordamida faol bajarayotgan amallarini ertaga mustaqil bajarishi uchun berilayotgan tarbiya asosini o’z-o’zini tarbiyalashga qaratmoq darkor. Aslida tarbiya ijtimoiy hodisa, ijtimoiy voqealik bo’lib, shaxsni ma’naviy-ahloqiy, mehnatsevarlik, vatanparvarlik ruxida, o’z-o’zini tarbiyalashi negizida ijtimoiy-kasbiy munosabatlarga tayyorlab borish jarayoni hisoblanadi.

Mehnat taqsimoti sharoitida inson mehnati ijtimoiy harakter kasb etadi. Shunga ko’ra mehnat faoliyatini shaxsiy extiyojni qondirishgina emas, balki ijtimoiy ehtiyojni qondirish ham deyish mumkin. Mehnat faoliyati orasida o’qituvchining kasbiy faoliyati talaba yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlaydigan mas’uliyatli mehnat turi hisoblanadi. Yuqorida ko’rib o’tilgan motiv bilan kasb faoliyatining farqli va izchil ravishda bir-biri bilan uyg’un bo’lishi o’z-o’zidan ma’lum buladi. Demak, aksariyat hollarda motiv shaxsiy extiyojini qondirishga qaratilsa, talaba kasbining asosiy motivlari ijtimoiy hayot rivojiga qaratilgan ehtiyojga aylanadi. Buning zaminida ijtimoiy mas’uliyat hissi shakllanadi. Natijada oila, ota-ona, farzand tarbiyasi, fuqarolik burchi, kasb burchi, xalq va Vatan taqdirini o’ylash, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish tuyg’ulari qaror topadi. Talabaning o’z kasbiy faoliyati jarayonidagi ijtimoiy yetuklik qirralari ko’zga tashlana boshlaydi. Ijtimoiy faollik shaxs sifati darajasiga ko’tariladi.

Kuzatishlar tarbiya texnologiyasida har bir ishtirokchining yosh va individual hususiyatini qat’iy hisobga olgan holda, erkin tafakkur rivoji va fikr tarbiyasi muammosiga asosiy e’tibor qaratilishi zarurligini ko’rsatdi. Chunki fuqarolik jamiyati asoslarini barpo etishda shaxs erkinligi va ijtimoiy faolligi, fikrlar hilma-hilligini ta’minlashda tarbiya texnologiyasi hamda talaba faoliyatining ijtimoiy maqomi tobora ortib bormoqda. Shundan kelib chiqib, pedagog olim B.Adizov tarbiya texnologiyasi quyidagi holatlarning izchil va qonuniy bog’liklikda amalga oshirishini belgilovchi ilmiy farazni o’rtaga tashlaydi. Bunda:

- sog’lom tarbiya onaning yuksak his-tuyg’ulari asosida bo’lsa;
- sog’lom muxitda sog’lom bola tarbiyalansa;
- har bir tarbiyalanuvchi o’z faoliyatida tarbiya subyektiga aylansa;
- tadbir o’rnida texnologik talablar asosida tayyorlangan “tarbiyaviy ish” amalga oshirilsa;
- tarbiyada ehtiyojning o’rni aniq belgilangan bo’lsa;
- tarbiya va o’zini-o’zi tarbiyalashning izchilligiga erishilsa;
- shaxs tafakkurida real hayotga nisbatan yangicha munosabatlar va yondashuvlar shakllansa;
- tarbiyaning zaminida ta’lim rivojiga erishilsa;
- yangi texnologik tajribalar va ilmiy g’oyalar asosida nazariya yaratilsa;
- pedagogik mahoratning kafolatli natijalari yangi texnologiyalar rivojiga asos bo’lib xizmat qilsa;

- shaxsning orzu-niyatlari texnologik talablar bilan uyg’unlasha olsa;
- shaxs yashab turgan jamiyatda tobora o’z qadr-qimmatini topa borsa, fozillikka va komillikka intilish shart-sharoiti yaratilgan bo’ladi [2; 46.].

Darhaqiqat, ta’lim texnologiyalari bo’yicha bugungi kunda ilg’or tajribalar ommalashib, o’quv qo’llanmalar, metodik tavsiyalar, ko’plab maqolalar chop etilmoqda. Bu borada har bir oliy o’quv yurtida mavjud imkoniyatlar ishga solinib, ta’lim texnologiyalarini takomillashtirish borasida ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Respublika miqyosida ilmiy- nazariy va ilmiy-amaliy anjumanlar o’tkazilib, innovatsion texnologiyalar tatbiqiga oid ibratli jihatlar xususida fikr almashilmoqda, internet materiallariga asoslangan qiyosiy tahlillar o’tkazilmoqda.

Zamon bilan hamnafas bo'lish, jahon ta'limidagi ilg'or pedagogik tajriba va texnologiyalarini o'rganish bugungi kunda har bir oliy o'quv yurti professor-o'qituvchisining muhim vazifasi hisoblanadi. Bu boradagi innovatsion faoliyat ta'lim-tarbiya jarayoniga yangicha yondashuvdan boshlanadi. Pedagogik innovatsiyalar ijtimoiy buyurtma ko'rinishida ta'lim-tarbiya mazmuni, sifat va samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar, takliflar, tashabbuslar, pedagogik g'oyalar va fundamental tadqiqotlarning yahlit tizimida namoyon bo'ladi. Ammo uzluksiz ta'lim tizimida yechimini kutayotgan qator muammolarni hal etmasdan turib, o'qituvchining innovatsion faoliyatini takomillashtirish mumkin emas. Bu borada pedagogik innovatsiyalar bankini tizim holiga keltirib, uni amalga tadbiiq etish mexanizmlari ilmiy-metodik asosga qo'yish takozo etiladi.

Shaxs ijtimoiy kamoloti borasidagi Sharq mutafakkirlarining qarashlari, shuningdek, yoshlar ijtimoiy faolligini rivojlantirish muammolari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar mazmunini o'rganish asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

Shaxs kamoloti ijtimoiy munosabatlar jarayonidagi ishtirok darajasiga bog'liq bo'lib, uning ijtimoiy borliqqa munosabatini belgilaydi.

Yoshlar, hususan, talabalar ijtimoiy faolliklarini rivojlantirish shaxs umumiy kamolotini ta'minlash hamda jamiyat taraqqiyotini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega sanalsa-da, bugungi kunga kadar yaxlit pedagogik jarayon sifatida tadqiq etilmagan.

3. Talabalar ijtimoiy faolligini rivojlantirish mazmunini asoslash, metodikasini ishlab chiqish pedagogika fani oldidagi dolzarb vazifa sanaladi.

Yuqoridagi fikrlardan shaxsning ijtimoiy faollik ko'nikmalarini shakllantirish masalalariga doir o'ziga hos yondashuvlar va taxlillar mavjudligi ma'lum bo'ladi. Ta'kidlash lozimki, ilmiy-tadqiqotlarda talabalarning ijtimoiy faollik ko'nikmalarini shakllantirish tizimini takomillashtirish muammosi yetarlicha tadqiq etilgan emas.

Hozirgi vaqtda jamiyat a'zolarining, shu jumladan, yoshlar ma'naviyatini shakllantirish, dunyokarashini kengaytirish, mehnat jarayonini samarali tashkil qilish va ijodiy potensialini to'g'ri yo'naltirishga intilish kuchaymoqda. Mehnatga, ijodga, insonning jamiyatdagi o'rniga qiziqish yoshlarning ijtimoiy pozitsiyasi hamda o'z-o'ziga baho berishi, huquqiy va ahloqiy jihatdan o'zini anglashi bilan uzaro bog'lik. Shu narsa muximki, tadkikotchilar faollikni xam xususiyat, xam jarayon sifatida belgilaydilar.

Muammoga oid nazariy manbalar hamda uning amaliy holatini o'rganish natijalari mazkur sohada bir qator ziddiyatlar mavjudligini ko'rsatdi. Xususan:

demokratik jarayonda talabalar ijtimoiy faolligiga qo'yilayotgan zamonaviy talablar bilan ularning bilim, ko'nikma va malakalari, mavjud ijtimoiy faollik kompetensiyalari o'rtasidagi nomutanosiblik;

talabalar ijtimoiy faolligining o'z-o'zidan yuzaga kelmasligi, balki doimiy ravishda olib boriladigan pedagogik faoliyat natijasida shakllantirilishi va bu jarayon tadqiqiy va tahlilii yo'nalishga ega bo'lgan pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqilmaganligi;

talabalar ijtimoiy faollashuvining bir kator o'ziga xos hususiyatlari va omillari mavjud bo'lib, ular yetarlicha o'rganilmaganligi;

talabalar ijtimoiy faolligini oshirishga yo'naltirilgan pedagogik jarayonning ilmiy asoslangan samarali shakl, vosita va metodlarini q'o'llashga bo'lgan ehtiyojning mavjudligi;

muammoli ta'lim samaradorligining sustligi; jonli, hayotiy, faktik materiallardan unumli foydalanmaslik, takrorlarning ko'pligi;

zamonaviy pedagogik texnologiyalarga hos turfa yondashuvlar mavjudligi va yagona ta'rifning yo'qligi;

interfaol metodlar metodikasining puxta ishlanmaganligi; aksariyat darslarda kafolatli natijalarning ko'zga tashlanmasligi; fan to'garaklarining yuzaki ishlashi;

predmet olimpiadalari, ilmiy-amaliy konferensiyalarga bosqichma-bosqich tayyorgarlikning talab darajasida emasligi;

iqtidorli talabalarga e'tibor va g'amho'rlikning sustligi mazkur yo'nalishdagi tadqiqotlarning muhim ahamiyat kasb etishini anglatadi.

Ijtimoiy faollik xususiyatlarini o'rganishda globallasuv jarayonining yoshlar tarbiyasiga qanday ta'sir ko'rsatayotganligiga alohida e'tibor qaratish lozim. Bugun ayrim taraqqiy etgan davlatlarning siyosiy, iqtisodiy hamda mafkuraviy vositalar orqali turli xil g'oyalarni targ'ib etishga intilayotgani, bu xol, ayniksa, Markaziy Osiyo xalklarining milliy urf-odatlarini va an'analariga salbiy ta'sir ko'rsatayotganligi yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Internet orqali kirib kelgan parnoadabiyotlar, filmlar, o'zbek axloq meyorlarga zid pornosaytlar tajribada sinallib, o'z e'tirofini topgan milliy tarbiya metodlarini g'arbona andozalar bilan baxolashga shart-sharoit tug'dirmokda.

Axborot texnologiyasi maxsulidan transmilliy jinoiy guruhlar, terrorist va akidaparastlarning ham unumli foydalanayotganligini nazardan kochirmaslik lozim. Doimiy ravishda kompyuter yoki internet o'yinlari bilan shug'ullanish ashaddiy kashandalar singari shaxs faoliyatini o'z domiga tortib olish kuch-qudratiga ega. Bu jarayon yoshlarni ijtimoiy faollikdan chalgitishga, ruhiyatidagi mu'tadillikni buzishga, atrofidagi voqea-hodisalarga nisbatan beparvolikka va loqaydlikka olib keladi.

Bugungi kunning kishini tashvishga soladigan belgilaridan biri shuki, globallasuv jarayoni kuchayishi siyosiy integratsiyaning yuz berishi yoki boylik va hokimiyat o'rtasidagi dunyo bo'yicha mavjud disbalansning kamayishi bilan birga kechmayotganligi hisoblanadi.

Jamiyat rivoji yo'lida ijtimoiy xulk-atvorni boshqarish subyektiv omil urnining tobora ortib borishiga olib keladi. Shaxs o'zining biologik, psixologik va kasbiy-pedagogik strukturasi ega bo'lgani kabi, ijtimoiylik strukturasi ham ega buladi. Bu haqida dissertatsiya ishining keyingi paragraflarida fikr yuritiladi.

Ijtimoiylashuv va ijtimoiylik prinsipi amal qilmagan jamiyatda insonning ichki olamini o'rganuvchi fanlarni ijtimoiy deb bo'lmaydi.

Izlanishlar jarayoni ijtimoiylashuvning to'g'ri shakllanishida bolani yoshligidan jinsiga mos ishlarga jalb etish ahamiyatga egaligini ko'rsatdi. O'gil va qiz bolani o'ziga hos ish bilan shug'ullantirish ijtimoiy faollikka mos yo'nalishlarni belgilashda muhim o'rin tutishi aniqlandi.

Xulosa va takliflar (Conslusion\Recommend). Yukoridagi taxlillarga ilmiy yondashgan holda ta'kidlash joizki, ijtimoiy faollik jarayonida talabning mustaqil fikri tulaqonli ifodalanishi quyidagi xususiyatlarni talab qiladi:

- erkinlik;
- intiluvchanlik;
- qiziqish;
- bilimdonlik;
- topqirlik;
- hozirjavoblik;
- tashabbuskorlik;
- faollik;
- tanqidiy fikrlash;
- o'z-o'zini tahlil eta olish;
- aniq maqsadni ko'zlash;
- vazifani belgilash;
- kafolatli yechim sari intilish va xokazo.

Ta'limning shaxsiga yo'naltirilgan ushbu tizimida talaba maksadni ko'zlashi uchun unga erkinlik berish zarur. Erkinlik harakatga, intilishga olib keladi. Albatta, bu o'rinda talabning bilimdon bo'lishi zarur sifatlardan biri hisoblanadi. Talabning bilimi sayoz bo'lsa, undagi topqirlik, hozirjavoblik ko'zga tashlanmaydi. U o'z-o'zidan tashabbusni ko'lga kiritmaydi. Demak, talaba ta'limiy jihatdan faollikni boy beradi. Bunday hollarda talabning maksadi aniq emasligi ma'lum bo'ladi.

Interfaol metodlarning tatbiki asosida talabalarning dars jarayonidagi faolligiga erishish ijtimoiy faollikka yo'naltiruvchi omil vazifasini o'tashi mumkinligi tajriba-sinov ishlari davomida o'z isbotini topdi.

Pedagogik texnologiyalar talabalar faolligining yuqori darajasini ta'minlashi asosida oldindan belgilangan maqsadga erishishga qaratiladi. O'quv-tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan keng foydalanish, ularni doimiy ravishda takomillashtirib borish, rivojlangan davlatlar ta'lim amaliyotidagi tajribalaridan maqsadli foydalanish sifat va samaradorlikni kafolatlaydi. Zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan fan, mavzu va uning mazmunida o'rinli foydalanish ta'lim oluvchilarning qiziqishlarini orttiradi.

Har bir metodni o'z o'rnida ishlata olish o'qituvchining kasb mahoratiga bog'liq. Yanada anikroq aytilsa, ijtimoiy faol o'qituvchigina ta'lim va tarbiya metodlarini o'z o'rnida va samarali qo'llay oladi. Bu haqda tadqiqot ishining so'nggi bobida alohida tahlillar berilgan.

Ta'lim-tarbiya uzluksizligi ijtimoiy faollik bilan bir umr davom etadigan jarayon bo'lib, shaxsning individual xususiyatlari va hayot tajribasiga bog'lik bo'ladi. Kasbiy faoliyati jarayonida egallagan mahoratidan kelib chiqqan holda shaxsning ijtimoiy faolligi ham takomillashib boradi. Milliy qadriyatlarni o'rganish, istiqbolli kelajak maksadini belgilashda metodologik asos vazifasini o'taydi. Bu jihatlarda shaxsning ijtimoiy faolligida o'rganiladigan balsa, tarixni bilish, milliy qadriyatlar asosida mustaqil rivojlanish va uning istiqbolini bashorat qila olish lozimligini ko'rsatadi. Shaxs ijtimoiy faolligi mana shu uch jarayonning izchilligi va uzviy bog'likligida amalga oshadi. Chunki, o'tmishini, qadriyatlarini bilmagan shaxsning bugungi hayotida ma'no- mazmun bo'lmaydi. Bunday shaxs kelajakka intilib, muayyan maqsad yo'lida orzu-havaslar bilan yashay olmaydi.

Tibbiyot ilmining ko'rsatishicha, aksariyat kasalliklarning kelib chikishiga shamollash sabab bular ekan. Aslida kasallikning bosh sababchisi nodonlik va ilmsizlikdir. Ijtimoiy sog'lomlashish mohiyati nafakat ruhiy-jismoniy, balki to'mma'nodagi tarbiyaviy sog'lomlashishning o'zidir. Shaxsning erkin fikri, tashabbusi va ijodiy izlanish yo'li hayotiy manfaatlari, ehtiyojlari bilan uyg'unlashib ketgan taqdiridagina sog'lom turmush tarzi vujudga keladi. Shunga muvofiq, talabani ijtimoiy faolligi asosini ongli va asosli ravishda uni kasb-hunarga, ilm va bunyodkorlik ishlariga maqsadli yo'naltirish, orzu-istaklarini ma'naviy- ahloqiy, kasbiy-madaniy qarashlar, yangicha hayot tarzi, milliy qadriyatlar bilan boyitish hamda globallashtirish davrining salbiy oqibatlaridan himoya etish jarayoni kiradi.

Ijtimoiy hayotning mazmuni, jamiyat ravnaki talabani ijtimoiy faolligida, uning mevasi - barkamol avlod tarbiyasida o'z ifodasini topadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - T.: Uzbekiston, 2017. - 488 b.
2. Abu Rayxon Beruniy. Tarayxalar (javoxirot kitobidan). - t.: meros, 1991. - 47 b.
3. Djurayev R.X. Organizatsionno-pedagogicheskiye osnovi intensivatsii sistemi professionalnoy podgotovki v uchebnix zavedeniyax professionalnogo obrazovaniya. Avtoref. Diss. ... Dok. Ped. Nauk. - spb.: 1995. - 43 s.
4. Jamoldinova O. Yoshlar soglom turmush madaniyatini rivojlantirishda uzviylik va uzluksizlik tamoyillari amal qilishining pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish. Avtoref. ... Ped. Fan. Dok. - t., 2015. - 21 b.
5. Maxmudov T. "Avesto" haqida. - t.: shark, 2000. - 63 b.
6. Ma'naviyat yulduzlari: (markaziy osiyolik mashhur siymolar, allomalar, adiblar) / ma'sul muxarrir: M.M.Xayrullayev. -T: A.Qodiriy nomidagi xalk merosi nashriyoti, 1999. - 400 b.
7. Sotsialnaya pedagogika / pod red. M.a.galazuzovoy. - m.: vladov, 2003. - 116 s.
8. Tojiboyeva X.M. O'quvchi-yoshlar ijtimoiy faolligini oshirishning pedagogik tizimi. Falsafa fan. Dok. ... Diss. Avtoref. - t., 2018. - 22 b.
9. Yakimanskaya I.S. Lichnostno-orientirovannoye obucheniye v sovremennoy shkole. - moskva: sentabr, 2000. - 112 s.
10. Kurbanov Sh.E. Sotsialno-pedagogicheskiye osobennosti natsionalnoy modeli i programmi po podgotovke kadrov. Diss. ... Dok. Ped. Nauk v forme nauchnogo doklada. - t., 2000. - 527 s.